

Székelyek hadizászlók alatt

A többszínű, ábra nélküli vagy ábrával ellátott zászlók, lobogók már az ókorban használatosak voltak. Elsősorban a különböző katonai egységek megkülönböztetésére használtak. Ugyanakkor tájékozódási pontul szolgáltak az ütközetben, körülötte gyűltek össze a katonák, jelölte az uralkodó vagy csapatvezér helyét a csatarendben vagy a táborban, kijelölte a menetirányt, vele adtak jelt az előrenyomulásra vagy a visszavonulásra (hangtalan vezénylet) stb. A középkor folyamán a zászlóhasználat tovább „színesedett”, főként azt követően, hogy a címerek használatra széles körben elterjedt. Már nemcsak a királyok, hanem egyes főurak csapatai, a különböző testületek, céhek is saját zászlóval rendelkeztek. A zászlóhasználat az állandó hadseregek létrejöttével (XVII-XVIII. század) még változatosabb lett. Más típusú zászlót használt a lovasság (ún. *kornéta*) és mást a gyalogság, sőt a kisebb katonai egységeknek (század, zászlóalj) is volt saját zászlójuk, amely hűsége kötelezte a csapatokat, és igen nagy becsben tartották őket. Nem véletlen, hogy akinek a gondjára bízta, az életével felelt a megtartásáért. A zászlótartónak tehát bátor szívűnek, a hadakozásban jártas embernek kellett lennie. Annál is inkább, mert középkori hadiszokás szerint a sarkantyúját ütközet előtt leoldották, nehogy megfutamodjék a zászlóval.

A középkorban a székely ispán (egyben erdélyi vajda) – aki jómaga is az ország zászlós urai közé tartozott – vezette a királyi zászlói alá a székely

hadakat. A királyi zászló I. (Szent) László uralkodása alatt *vörös* színű volt. A korabeli feljegyzésekben azt olvashatjuk, hogy a király a kunok elleni csatában „az vér színű zászlót maga megragadta...” Vörös színű zászlóval, véres karddal vagy véres nyárrsal mozgósítottak országsgazte, háborúk és nagy veszélyek idején is. A mozgósítás eme módzata még a XVI-XVII. században is szokásban volt a székelyeknél.

Akárcsak az erdélyi vajdaságnak, az önálló Erdélyi Fejedelemségnek is volt saját zászlója, amelyet forrásaink „*ország zászlajának*” neveznek, de színeiről csak annyit írnak, hogy nagy aranyos zászló volt. Ilyet kapott Perényi Péter 1526-ban Szapolyai János királytól Székesfehérváron, „az erdélyi vajdasághoz” (Szerémi György: *Magyarország romlásáról*. Bp., 1979. 157.). Bethlen Miklós említi önéletrésében, hogy Apafi Mihály fejedelem az 1681. évi hadjáratából megtérve, az ország zászlait, „*egy nagy kék és három kisebb selyem-matéria aranyosokat* mind magával hordozott, hogy a székes helyben (Gyulaféhevárt), quasi triumphando tegye le” (Kemény János és Bethlen Miklós művei. Bp., 1980. 728-729.). Más források arról tudósítanak, hogy

Csikszék zászlója

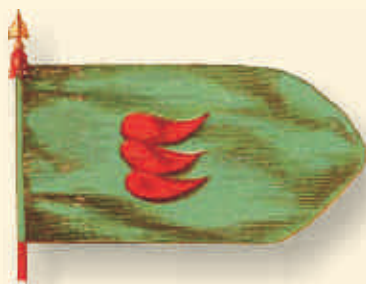
Erdély színei a kék és az arany sárga voltak (a három magyar szín mellett e két szín fordul elő több alkalommal is a fejedelmi pecsétek zsinórfonadékában).

A székelyek középkori zászlóhasználatáról szinte semmit sem tudunk. Adataink a kora újkorban, az Erdélyi Fejedelemség idejében szaporodnak meg. Ezek szerint az 1595. évi havas-élvi hadjárat során Marosvásárhely lovassága a Mátyás király korabeli, azaz a még általa adományozott zászlóval vonult hadba. A féltve őrzött zászló *vörös színű* volt, továbbá aranyozott betűkkel a következő szöveg volt ráhímezve: *Jesus Nazarenus Rex Iudaeorum*.

Számos erdélyi hadizászló színes rajza maradt ránk azokban a zászlókódexekben, amelyek a XVII. század elején készültek Prágában, és amelyeket a Drezdai Királyi Könyvtárban őriztek. Ezekről a zászlókról, amelyek nagyrészt 1599–1601 között kerültek az erdélyi hadszínterekről hadizászmányként a császári udvarba, Mika Sándor és Thaly Kálmán tudósítanak először (*Turul*, 1893. 1. sz. 9–11. o., 2. sz. 93. o.). A korabeli csapatzászlók azonban legtöbbször a fejedelmek saját családi címereivel voltak díszítve. Ennek megfelelően a kódexekben szereplő 32 lovassági és 4 gyalogsági zászlón a Bátorhoriak címerét, a sarkányfogakat látjuk viszont, néhány esetben az alapszíntől elütő színben, két, egymásra keresztbe fektetett sávval (András-kereszt) együtt. Az 1595. évi hadjárat idején a régi szabadságjogok visszanyerésének reményében a feketealmi táborba tömegesen özönlő székely „parasztok” hasonló zászlók alatt vonultak Havasalföldre, amint azt az akkoriban készült, csatajeleneteket ábrázoló rézkarcok is bizonyítják.

A zászlók között néhányon viszont láthatjuk a székelyek régebbi vagy újabb szimbólumait is. Marosvásárhely korabeli zászlaja fehér színű volt, rajta a következő címerrel: egy páncélos kar által tartott kardon átdöfve a medvefő és a szív, jobbról a holddal, balról a csilaggal. E zászló – amint azt a kódexkészítő (Puchner György, a szász választófejedelem egyik mérnökkari tisztje) megjegyzi – a prágai bemutatásnál nagy feltűnést keltett; nem tudták, hová való zászló, mire a császár magához vitette, és közelebről megtekintette. A

Székely gyalogzászló

Báthori-címeres hadizászlók

A zászló szintén kék alapszínű, fehér sávval (és nem arannyal, ahogyan egyesek vélik!), rajta a Z. (ZEKEL) M. (MÓZES) monogrammal (l. Örökségünk, 2007. 2. sz. 27.) E zászlók tulajdonképpen előképei a – napjainkban „székely zászlónak” nevezett – Székely Nemzeti Tanács zászlójának (kék alapon arany sáv, a felső kék sávon arany nap és ezüst hold), amelynek tervezője nemcsak ebből a két zászlóból, hanem a székely címer színeiből (a pajzs mezejének kékje, a nap aranya és a hold ezüstje) ihletődött.

Forrásaink arról is tudósítanak, hogy a zászlók uralkodói óhajnak megfelelően időközben színt is változtathattak. Thaly Kálmán szerint pl. Udvarhelyszék ősi „veres” zászlóját, hogy II. Rákóczi Ferencnek kedvébe járjon, 1707 áprilisában, a marosvásárhelyi fejedelmi székbe emeltetésének idején „vereskék” színűre változtatta.

Forrásaink, a székely katonai összeírások számos székely „század” (század) zászlótartójának a nevét is ránk örökítették. 1596-ban Kornis Farkas azon udvarhelyszéki jobbágyairól készült jegyzékében, akik az 1595. évi havaselvi hadjáratban a „parasztság közül” részt vettek, ott találjuk homoródalmási Kis Péter zászlótartó nevét (*Székely Oklevéltár*. Új sorozat. VII. 77.). 1604-ben az udvarhelyszéki Vas Péter hadnagy gyalogszázádnak kénesi Nagy Imre, a Nagy Ferencének jászfalvi Virág Márton, a Kolumbán Ferencének olaszteleki Tobiás Tamás volt a zászlótartója. Az orbaiszéki, Vajna Mihály hadnagysága alá tartozó lovasoknak Kádár Balázs, a sepsiszéki Szép Antal gyalog hadnagy századának Deák Mihály, Sebestyén Péter századának Barlabás Máté, kézdiszéki Balogh György hadnagy századának markosfalvi Farkas István volt a zászlótartója (*Székely Oklevéltár*. Új sorozat. IV. 162, 164, 168, 187–189.).

András-keresztes hadizászlók

kódexben ott találjuk Udvarhelyszék zászlóját is a vörös keresztekkel. Ugyancsak e gyűjteményben feltűnik egy templomi zászló, amilyent a katolikus egyházban szokás használni (ún. keresztzászló). „Ez lila szín zászló, s a rajta levő kép a keresztre feszített Jézus Krisztust ábrázolja, a kereszt lábánál jobbról Mária, balról János apostol alakjával. A zászlón látható hold és csillag székely eredetre vallanak – írja Mika Sándor –, s aligha csalódunk, ha e zászlóban az egyetlen tisztán katolikus székely szék, ti. Csíkszék zászlóját véljük felismerni”.

A gyűjteményből még két zászlót mindenképp megemlítenénk. Ezek közül egyik valószínűleg székely gyalogsági zászló, amelynek kék alapszínén fehér sáv, rajta két arany csillag, arany nap és arany András-kereszt látható. A másik egy monogramos zászló, amely a kutatók szerint a Székely Mózesé volt.

Végezetül megemlítjük, hogy külön zászlai voltak a fejedelmi testőrségnek is. A „székely nemzetnek” kötelessége volt testőröket küldeni az udvarba (lovast és gyalogot egyaránt). Minden szék 100-100 lovast, akik időközönként váltották egymást. „Zászlóról, méltó felszerelésről és ruházatról a szék gondoskodott” – írja Rugonfalvi Kis István. „Minden szék zászlójának más színe volt (az Udvarhelyé vörös), egyik oldalára a fejedelem, másik oldalára a szék címerét hímezték” (*A nemes székely nemzet képe*. Bp., 1939. I. k. 162.). A gyalogok az ún. kék darabontok sorában szolgáltak, valószínűleg Bethlen Gábor udvartartásának számadáskönyvében is szereplő „veres szélű kék tafota [...] gyalog zászló” alatt (*Udvartartás és számadáskönyvek*. Közli Radvánszky Béla. Bp., 1888. I. k. 285.).

Mihály János

